

seljaci u strukturi saveza komunista srbije

borislav j. dimković

fakultet za fizičku kulturu
univerziteta u novom sadu,
novi sad, jugoslavija

Analiza partijske statističke građe pokazuje da kontinuirano opada broj osnovnih organizacija SK SR Srbije u seoskim područjima, da u njima djeluje svega 17% od ukupnog članstva SKS, te da je u socijalnoj strukturi članstva sve manje učešće poljoprivrednika. U odnosu na ostale socijalne kategorije seljaci su slabije idejno-politički obrazovani; to je jedan od razloga koji otežava da se oni sami politički opredele i uključe u politički život sela.

Autor smatra da uspeh agrarne politike SK zavisi od toga kako će je prihvatiti seljačke mase, kakve su realne mogućnosti za njeno ostvarenje i kako će je prenositi članovi SK. Jer upravo članovi SK, organizirani u seoske osnovne organizacije, treba da osnovna načela i usmjerenja agrarne politike pretoče u neposrednu stvarnost, i to preko onih oblika rada i organizovanosti koji najviše odgovaraju konkretnoj situaciji u pojedinom selu i regionu. Postojeća nedovoljna organizovanost političkog života na selu nameće potrebu da se pronađu efikasniji metodi i oblici političkog delovanja u osnovnim organizacijama SK seoskih područja.

primljeno lipnja 1979.

21 istraživanja

učešće seljaka u oo sks na selu

→ Savez komunista Srbije deluje u okviru 180 opštinskih organizacija koje su imale polovinom 1977. više od 16.000 osnovnih organizacija Saveza komunista. Iako se od 1969. zapaža neprestano povećanje broja osnovnih organizacija Saveza komunista Srbije (od 5.233 u 1969. na 16.289 u 1977), broj osnovnih organizacija Saveza komunista Srbije u seoskim mesnim zajednicama stalno se i naglo smanjuje (1969. činile su 44,7%, a 1976. — 23,7% od ukupnog broja OO SKS). Uz to, od ukupno 5.907 sela, 21,8% nemaju osnovne organizacije Saveza komunista Srbije.

Nedovoljna organizovanost političkog života traži da se pronađu efikasniji metodi i oblici političkog delovanja na selu. Pri tome treba voditi računa o sledećem:

— Kako organizacione oblike prilagoditi aktuelnim zahtevima poljoprivrede, sela i seljaštva, gde se vodi odlučujuća bitka za pronalaženje novih sadržaja klasnog saveza radnika i seljaka?

— Kako uskladiti potrebu za koordiniranim, jedinstvenim i istovremenim, pravovremenim delovanjem osnovnih organizacija Saveza komunista Srbije u svim oblastima života na selu, u odnosu na potrebu za snažnijim političkim uticajem osnovnih organizacija Saveza komunista u pojedinim užim oblastima ekonomskog, komunalnog, kulturnog i socijalno-zdravstvenog života na selu?

— Kako izbeći učaurenost malih osnovnih organizacija Saveza komunista na selu, uz istovremeno otklanjanje opasnosti od mogućnosti birokratizacije velikih osnovnih organizacija Saveza komunista i podele članstva na aktiviste i pasivne posmatrače?

Uspeh agrarne politike Saveza komunista zavisi od toga kako će je prihvatiti seljačke mase, zatim od realnih mogućnosti za njeno ostvarenje, kao i od političkog ponašanja članova Saveza komunista; oni treba da **političke principe pretoče u neposrednu stvarnost kroz one oblike rada i organizovanosti koji najviše odgovaraju u datoj situaciji u svakom selu, regionu i široj društveno-političkoj zajednici.**

Uticaj seljaštva u osnovnim organizacijama Saveza komunista u mesnim zajednicama na selu zavisi od njihove angažovanosti i idejno-političkog obrazovanja i stavova, ali i od njihove brojčane zastupljenosti u njima. Od ukupnog broja OO SKS preko 23% nalaze se na selu (37,3% — u užoj Srbiji, 10,6% — u Vojvodini, 25,5% — u Kosovu i 4,7% na području Beograda). Nadalje, od ukupno 3.666 OO SKS u mesnim zajednicama na selu, više od 70% imaju do 30 članova, 18,3% od 31 do 50 članova, dok ostale imaju više od 50 članova. Dakle, OO SKS seoskih mesnih zajednica po pravilu su, brojčano male organizacije, što potvrđuje i podatak da u njima deluje svega 16,8% od ukupnog članstva Saveza komunista Srbije. S druge strane, učešće seljaka u OO SKS stalno opada, a kreće se između 15% i 23%.

Ovih nekoliko činjenica — da kontinuirano opada broj OO SKS u seoskim zajednicama, u odnosu na ukupan broj OO SKS, da u njima deluje svega 16,8% od ukupnog broja članova SKS, i da je sve manje učešće seljaka u osnovnim organizacijama Saveza komunista u mesnim zajednicama na selu — ukazuju na ograničen uticaj seljaštva u osnovnim organizacijama Saveza komunista, s jedne strane, te ograničen uticaj samih OO SK na seljaštvo izvan redova Saveza komunista, s druge strane.

učešće seljaka u socijalnoj strukturi članstva saveza komunista srbije

Da bi organizacija Saveza komunista mogla da uspešno ostvaruje svoje tekuće i programske ciljeve, treba da ima brojno politički sposobno i društveno ugledno članstvo. Porast, stagnacija ili opadanje broja članova Saveza komunista pokazatelj je (iako ne isključivi) njegove društvene uloge i uticaja. Naime, istorija političkih organizacija pokazuje da jedna organizacija, u određenim društveno-istorijskim okolnostima, može da stagnira po broju svojih članova, a da vodeći računa o kvalitetu (pre svega moralno-političkom) svojih članova, jača svoj društveni uticaj i ostvaruje svoje program-

ske zadatke. Isto tako, u zavisnosti od okolnosti u kojima deluje, politička organizacija može i da smanjuje broj svojih članova, pogotovu ako se od masovne pretvara u kadrovsku, a da pri tome ostane efikasna politička snaga u određenim specifičnim uslovima političkog života i delovanja.

Međutim, ukoliko politička organizacija ne menja svoje osnovne principe kadrovske politike o načinu svoga obnavljanja i rasta, onda porast, stagnacija ili opadanje broja članova može i da bude pokazatelj njene političke snage i društvenog uticaja. Otuda promene u broju članova mogu da predstavljaju politički rad Saveza komunista, bez obzira da li su izraz traženja metoda i oblika efikasnijeg delovanja (dakle, vezane za prilagođavanje organizacionih oblika aktuelnim zahtevima vremena) ili su izraz političke i društvene klime (zadovoljstva ili nezadovoljstva) kako članstva tako i drugih socijalnih slojeva stanovništva (jer se iz njih regrutuju novi članovi). U uslovima stalnog i značajnog porasta članova Saveza komunista Srbije,¹ menjao se i njihov **socijalni sastav članstva posebno učešće seljaka u socijalnoj strukturi**. U 1969. socijalni sastav članstva SKS bio je sledeći: radnika 33,2%, seljaka 9,2%, službenika 38,8%, đaka i studenata 6,2% i ostalih 12,6%. U prvoj polovini 1977. radnici su činili 30,6%, seljaci 6,6%, službenici 39,8%, đaci i studenti 11,5%, a ostali 11,5%. Za poslednjih devet godina smanjila se dakle zastupljenost radnika i seljaka, a povećalo učešće službenika, đaka i studenata.

Podaci nadalje pokazuju da u društvenom sektoru poljoprivrede, ribarstva i vodoprivrede radi 38.000 članova SKS, što čini 8,3% zaposlenih u tom sektoru. U periodu 1969—1976. broj je članova Saveza komunista koji rade u poljoprivredi, ribarstvu i vodoprivredi opao sa 10,8% na 8,3%. Ta je tendencija prisutna i po područjima Srbije,¹ menjao se i njihov **socijalni sastav članstva posebno učešće** 16,8%, na Kosovu sa 10,5% na 7,5%, u Beogradu sa 3,7% na 2,6%. Značaj ove grupe članova Saveza komunista u socijalnoj strukturi Saveza komunista Srbije ogleda se i u tome što se između seljštva i Saveza komunista odvija proces generacijske i međugeneracijske pokretljivosti. Seljaci, posebno siromašni, trajno se ili povremeno zapošljavaju na društvenim poljoprivrednim gazdinstvima; komunisti tako postaju članovima osnovnih organizacija u udruženom radu, da bi se po prestanku radnog odnosa ponovo vratili u seosku osnovnu organizaciju. Međugeneracijska pokretljivost izražava se nastojanjem seljaka da svoju decu školovanjem i vertikalno društveno pomere i to ne samo u poljoprivrednim profesijama.

Promene u socijalnoj strukturi članova Saveza komunista Srbije u poslednjih deset godina su, pre svega, najznačajnije s obzirom na stalno i naglo opadanje **učešća seljaka u Savezu komunista Srbije**. Prije dominantna snaga, seljaci su danas simbolično predstavljeni u socijalnoj strukturi Saveza komunista.

1) Pratimo li kretanje broja članova po područjima, u odnosu na ukupan broj članova SKS (1969—1977), vidimo da se jedino povećava u Vojvodini (sa 24,7% — u 1969. na 25,5% — u prvoj polovini 1977), da stagnira na Kosovu (porast za oko 0,2%), a da opada u užoj Srbiji (sa 40,1% — na 39,4%) i u Beogradu (sa 25,1% — na 24,8%).

Tabela 1

Učešće seljaka u socijalnom sastavu komunista Jugoslavije i Srbije, u poslednjih nekoliko godina

Godine	SKS	SKS	SKS po područjima			
			Uža Srbija	SKV	SKK	Beograd
			1969.	7,3	9,2	13,8
1970.	6,5	8,6	nema podataka			
1971.	6,3	8,6	13,5	3,4	21,3	0,8
1972.	6,0	8,0	12,8	3,4	19,7	0,8
1973.	5,6	7,5	12,0	2,9	18,2	0,8
1974.	5,2	7,0	11,4	2,7	17,1	0,7
1975.	5,1	6,9	11,3	2,6	16,3	0,7
1976.	4,9	6,6	11,1	2,5	14,7	0,6
Polovina						
1977.	5,0	6,6	11,0	2,5	14,3	0,5

Izvor: Godišnji statistički pregledi SKJ i SKS.

Opadanje seljaštva u članstvu SKS utoliko je značajno što ono čini: 58% seljaštva SKJ (u 1976. od 71.724 seljaka koji su bili članovi Saveza komunista, u Savezu komunista Srbije bilo je čak 41.905). Iako im je apsolutni broj relativno stabilan, u poslednjih se nekoliko godina njihovo učešće u socijalnom sastavu komunista Srbije neprestano smanjuje.²⁾ Drugim rečima, znatno brže raste broj članova Saveza komunista, nego što raste broj seljaka — članova Saveza komunista Srbije.

Zato se postavlja pitanje osnovnih činilaca koji deluju na ovu pojavu, jer je prirodan interes kadrovske politike u Savezu komunista da se zaustavi proces napuštanja članstva Saveza komunista od strane seljaka, jer bi u protivnom ubrzo nestali kao društvena grupa u socijalnoj strukturi SKS. Suštinsko je pitanje daljeg razvoja klasnog saveza radnika i seljaka i **stav prema zastupljenosti seljaštva u Savezu komunista Srbije**. Kao što se nastoji da se u Savezu komunista obezbedi tzv. radnička većina, tj. veća zastupljenost radnika u socijalnoj strukturi Saveza komunista, tako se mora naći odgovor na pitanje: koji je to najniži mogući procenat zastupljenosti seljaštva u Savezu komunista, ispod kojega bi došlo do kritične tačke, s političkim posledicama u narušavanju klasnog saveza radnika i seljaka.

Prvi činilac koji deluje na proces smanjivanja seljaštva u socijalnoj strukturi SKS jeste opadanje broja poljoprivrednog u ukupnom stanovništvu usled urbanizacije i industrijalizacije (tabela 2).

Rezultati kretanja poljoprivrednog stanovništva u ukupnom stanovništvu i zastupljenost seljaštva u socijalnoj strukturi Saveza komunista pokazuju sledeće tendencije:

2) Pri tome su značajne regionalne razlike. Tako je 1969. od ukupnog broja seljaka — članova SKS, 61% bilo s užeg područja Srbije, 10,4% iz Vojvodine, 26,6% s Kosova, a oko 2% iz Beograda. Taj se odnos izmenio u prvoj polovini 1977, kada gotovo 66% seljaka-članova pripada OO SK na užem području Srbije, 9,6% Vojvodini, 22,4% Kosovu, i 2,2% Beogradu. Jedino se dakle u užem području Srbije stalno povećavao broj seljaka — članova.

Tabela 2

Relativan obim poljoprivrednog stanovništva i seljaka — članova Saveza komunista

Godina	Jugoslavija		Srbija	
	% polj. stanov.	% seljaka čl. SK	% polj. stanov.	% seljaka čl. SK
1953.	60,0	42,8	65,6	41,6
1961.	69,5	10,5	54,8	12,7
1969.	41,1	7,3	45,9	9,2
1975.	38,2	5,1	44,0	6,9

Izvori: Popis stanovništva, popis poljoprivrede i statističke publikacije SKJ i SKS.

— učešće seljaka u socijalnoj strukturi SKS uvek je bilo manje od učešća poljoprivrednog stanovništva u ukupnom stanovništvu; — učešće seljaka u socijalnoj strukturi SKS opadalo je neuporedivo brže od učešća poljoprivrednog u ukupnom stanovništvu³⁾.

Pogrešno bi bilo zaključiti da je prelaz seljaka-članova u radnike i druga nemanuelna zanimanja tekao istim tempom kao i smanjivanje broja poljoprivrednog stanovništva. Naprotiv, osnovni uzrok naglog i stalnog smanjenja broja seljaka u članstvu Saveza komunista leži u pretpostavci da su seljaci-članovi u velikom broju i masovno promenili svoj socio-profesionalni status, a da su pri tome i dalje ostali članovi Saveza komunista, te se u socijalnoj strukturi Saveza komunista pojavljuju kao pripadnici drugih društvenih grupa. Na osnovu dosadašnjih saznanja iz istraživanja, može se zaključiti da opadanje broja seljaka u članstvu Saveza komunista i nije tako naglo kao što to statistički podaci pokazuju. Naime, znatan broj seljaka-članova Saveza komunista iako menja svoj socio-profesionalni status, ostaje i dalje u članstvu SKS, čak i u istoj OO SK u seoskoj mesnoj zajednici; takvih je bilo oko 15%.

Deagrarizacija seoskog stanovništva i socijalno-profesionalna pokretljivost seljaka-članova činioci su koji utiču na smanjivanje broja seljaka u socijalnoj strukturi SKS. No, samo se njihovim dejstvom ne može objasniti postojeće opadanje broja seljaka u socijalnoj strukturi članstva SKS.

kadrovska politika prijema i isključenja seljaka-članova

Učešće seljaka u SKS i promene toga učešća zavise od društveno uslovljenih želja seljaka da postanu ili ostanu članovi Saveza komunista, s jedne strane, te idejno-političkog rada i otvorenosti OO SKS prema prijemu seljaka u članstvo, s druge strane.

3) Tako je u poslednjih desetak godina broj poljoprivrednog stanovništva u Jugoslaviji opao za oko 22%, a u Srbiji za oko 21%, dok je za isti period broj seljaka-članova Saveza komunista u Jugoslaviji opao za oko 37% a u Srbiji za oko 36%.

Analiza rezolucija, odnosno zaključaka poslednjih kongresa SKS i izbornih pokrajinskih konferencija SKV i SKS pokazuje da je kadrovska politika prijema i isključenja u odnosu na seljaštvo usklađivana sa agrarnom politikom, sa društveno-ekonomskim i političkim principima u našem društvu i s transformacijom samog Saveza komunista.

U uslovima stalnog porasta broja primljenih članova u SKS⁴⁾ menjao se i njihov **socijalni sastav**, posebno učešće primljenih seljaka. U 1969. u ukupnom broju novoprimljenih članova bilo je 30,9% radnika, 14,4% seljaka, 19,9% nemanuelnih radnika, 28,6% učenika i studenata, a ostalih 6,6%; u prvoj polovini 1977. radnici su činili 32,3%, seljaci 7,0%, nemanuelni radnici 21,9%, učenici i studenti 32,8%, a ostali 6,1%. Ti rezultati pokazuju da se za poslednjih devet godina u SKS povećala zastupljenost radnika, nemanuelnih radnika, đaka i studenata, dok je učešće primljenih seljaka u novoprimljenim članovima naglo opalo.

Tabela 3

Novoprimljeni seljaci-članovi na ukupan broj seljaka članova SKS

U %

Godina	SKJ	SKS	Uža Srbija	Vojvodina	Kosovo	Beograd
1969.	7,4	6,0	7,2	3,8	4,1	7,3
1970.	4,1	3,3				
1971.	4,1	3,2	3,9	3,1	1,0	9,2
1972.	5,6	5,1	5,8	5,6	2,9	6,2
1973.	9,2	10,0	11,0	11,2	7,2	7,3
1974.	10,2	10,0	10,9	11,4	7,2	10,0
1975.	11,0	11,1	12,1	11,8	8,4	10,1
1976.	13,7	11,3	13,2	9,4	7,0	8,2
1977.	8,9	8,1	8,8	7,4	6,2	7,9

Izvor: Statistički proračun na osnovu podataka datih u publikacijama SKJ i SKS.

Najbrže je rastao broj novoprimljenih seljaka u Vojvodini i na užem području Srbije, a najsporije na Kosovu. Pri tom je značajno da je procenat novoprimljenih seljaka u SKS do 1975. bio u porastu na svim područjima (tabela 3).

No moramo zaključiti da stopa prijema seljaka u SKS, zaostaje u odnosu na druge socijalne kategorije. To se može protumačiti na sledeći način:

— principi kadrovske politike ne ostvaruju se u OO SKS u selima zbog njihovog neprihvatanja ili nesposobnosti da masovnije primaju seljake u članstvo;

— seljaštvo nije zainteresovano za ulazak u članstvo Saveza komunista.

4) Dok je u SKS, u 1969. procenat primljenih članova u odnosu na ukupan broj članova SKS iznosio 3,8%.

Ovo nisu međusobno suprotstavljene alternative nego se mogu uzeti kao dva međusobno uslovljena činioca. To pre, jer stupaju u članstvo Saveza komunista (ili se uzdržavaju od toga) u zavisnosti od realizacije agrarne politike u neposrednoj društvenoj praksi, tj. od objektivnog društveno-ekonomskog položaja poljoprivrede, sela i seljaštva u datom vremenu. Može se reći da OO SK u seoskim mesnim zajednicama nemaju odbojni stav kada je u pitanju prijem seljaka u članstvo SKS. Pre bi se moglo reći da ni sami seljaci, članovi Saveza komunista, nisu dovoljno aktivni u ostvarenju kadrovske politike Saveza komunista, koja usmerava OO SK u mesnim zajednicama na selu da u većem broju, u svoje redove primaju i seljake. Seljaci su u odnosu na druge socijalne kategorije, slabije **idejno-politički obrazovani**, pa je i to jedan od razloga koji otežava da se politički opredele i aktivno deluju u organizovanom naporu SKS da ih primi u svoje redove. To je razlog više da se među seljacima, pogotovu u zimskim mesecima, organizuju večernje političke škole, koje bi podigle nivo njihove političke svesti, i tako se pojačala njihova i svesna a ne samo emocionalna privrženost programskim ciljevima Saveza komunista.

Borislav J. Dimković:

Peasants in the Structure of the League of Communists in Serbia

Summary

The author analyzes the work of the League of Communists in the village through the participation of peasants in basic LCY organizations in the village and in the social structure of the LCY membership, and also through the cadre policy of acceptance and expulsion of peasant members of the LC of Serbia.

An analysis of Party statistics shows that the number of basic organizations in Serbian villages is continuously declining, that they comprise only 17% of the total LC membership, and that there are less and less peasants in the social structure of the membership. In comparison with other social categories, peasants are not as well ideologically and politically educated. That is one of the reasons that makes it more difficult for them to take up a political attitude and become more active in the political life of the village.

The author considers that the success of the LC's agrarian policy depends on its acceptance by the peasantry, on actually conditions for its realization and on how members of the LC explain the political idea underlying it. It is LC members organized into basic organizations in the village who are to translate the basic principles and ideas of the agrarian policy into everyday reality, through those forms of work and organization that correspond best to the existing situation in a certain village or region. Today's inadequate organization of political life in the

Крестьяне в структуре Союза коммунистов Сербии

Резюме

Автором рассматривается деятельность Союза коммунистов в деревне в рамках участия крестьян в основных организациях Союза коммунистов сельской местности и в социальной структуре членства Союза коммунистов, а также и в рамках кадровой политики приема и исключения крестьян — членов Союза коммунистов в Сербии.

Анализ партийно-статистических материалов указывает на постоянное понижение числа основных организаций Союза коммунистов СР Сербии в сельской местности, в которой лишь только 17% от общего числа членов Союза коммунистов Сербии является активным и включено в социальную структуру членства, и на понижающуюся долю участия сельскохозяйственных работников. По отношению к остальным социальным категориям среди крестьян обнаружено неудовлетворительное идейно-политическое образование, главным образом препятствующее их политической направленности и деятельности в политической жизни деревни.

По мнению автора, успех аграрной политики Союза коммунистов зависит от степени принятия ее широкими слоями крестьян, от реальных возможностей осуществления такой политики и от политической деятельности членов Союза коммунистов. Именно члены Союза коммунистов, входящие в состав крестьянских основных организаций, обязаны на основных началах аграрной политики с помощью своей деятельности перевести такую политику в непосредственную действительность, на основе различных форм труда и организации обеспечивающих их осуществление в конкретной ситуации отдельной деревни

village makes it necessary to find more efficient methods and forms of political activity in basic LC organizations in villages. ●

и района. Существующая неудовлетворительная степень организованности политической жизни в деревне указывает на надобность проведения более эффективных методов и видов политической деятельности в основных организациях Союза коммунистов сельской местности. ●